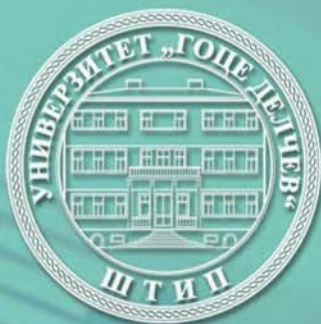

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

ISSN 1857-7296

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

ГОДИНА 3

БРОЈ 3

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

ISSN 1857-8659

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012

ГОДИНА 3

БРОЈ 3

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ**

За издавачот:

проф. д-р Илчо Јованов

Издавачки совет:

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски
доц. м-р Гоце Гаврилски

Редакциски одбор:

проф. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски
доц. м-р Гоце Гаврилски

Главен уредник:

проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска

Одговорни уредници:

проф. д-р Илчо Јованов
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски

Јазично уредување:

Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување:

Славе Димитров
Благој Михов

Редакција и администрација:

Универзитет „Гоце Делчев” - Штип
Факултет за музичка уметност
бул „Крсте Мисирков” 10-А
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија

Table of Contents

Articles

СОДРЖИНА

78: 316.7 78:7.05

Проф. д-р Стефанија Лешкова - Зеленковска

Предизвиците на глобалната музичка култура во 21 век5-14

781.63:78.071.1

Проф . м-р Валентина Велковска Трајановска

Рихард Штраус – аспекти на оркестарскиот јазик
и симфониската поема „Дон Кихот“ 15-24

781.63:78.071.1

Доц. м-р. Гоце Гавриловски

Оркестрациска и темброва идеја и нивната звучна материјализација
во „Болеро“ од Морис Равел25-34

781..42/.42:78.083.3[:78.071.1

Доц. м-р Тихомир Јовиќ

Полифонијата во композицијата „Fantasia Corale“ од
Томислав Зографски (1934- 2000).....35-41

781.11:[784.5:78.071.1

м-р Ивана Јанков

Акордската структура застапена во вокалната кантата,„Псалми“ од Стојан Стојков ..43-52

78.071.1:791(497.7)

Доц. м-р Александар Трајковски

Уделот на домашните композитори во создавањето на музиката за
македонските играни филмови53-63

781.68:780.616.433

Доц. м-р Ангеле Михајловски

Значењето од примената на прстната гимнастика во решавањето на
техничките проблеми при пијанистичката интерпретација65-69

78:37.02: 159.947

Доц. д-р Владимир Талевски

Значењето на мотивацијата во музичко воспитно- образовниот процес71-79

78:376-056.45:[173.7:37.011.3-051

м-р Ленче Насев

Улогата на семејството, наставникот по музичко образование и учебникот во
откривање и поттикнување на музички талентирани ученици81-86

78:37:004.946

м-р Дуња Иванова

Децата и музиката во виртуелната реалност87-94

78:373.3:159.9.072

м-р Теута Халими

Примена на Гордон тестот за испитување на музичките способности на учениците
во прво одделение (албански наставен јазик) на основните училишта во Тетово95-105

780.6:398.8(497.7)	
Доц.м-р Горанчо Ангелов	
Музичките инструменти во македонските народни песни	107-129
781.7(497.7)	
Проф.д-р Илчо Јованов	
Основни карактеристики на музичкиот фолклор во Република Македонија	131-134
78.071.1:792.8:[061.1:793.3	
Доц. м-р Владимир Јаневски	
Кореографското творештво на Трајко Прокопиев во ансамблот „Танец	135-139
793.3:37(497.731)(091)	
Доц. д-р Соња Здравковска- Цепаровска	
Балетската едукација во Штип	141-147
781.1:[784.4:392(497.7)	
Проф. д-р Родна Величковска	
Ороводните песни и нивната и нивната територијална дистрибуција во македонското традиционално обредно пејачко изразување	149-154
398.332.16:793.31(497.7)	
Проф. д-р Оливера Васиќ	
Русалиски поворки – сличности и разлики со други поворки	155-159
392.5:784.4(497.735)	
м-р Тимко Чичаковски	
Свадебниот циклус во Малешево	161-168
793.3:793.31(497.7)	
Благица Илиќ	
Релевантни етнокоролошки карактеристики на орото Ибраим Оца- претпоставка за следење на регионалната идентификација	169-179
793.31(497.761)	
Марјан Андоновски	
Стилски карактеристики на орото кај Мијаците	181-188
793.31(497.732)(091)	
Стојанче Костов	
Историски аспекти на орската традиција во Овче Поле	189-195
793.31:792.8(497.734)	
Сашко Атанасов	
Методски аспекти на ората во Пијанец	197-218
793.31(497.7)(091)	
Фросина Мариновска	
Орската традиција во селото Врбјани –Прилепско поле	219-226
793.31(497.712)	
Елена Трајчева	
Поводи и места за играње во етничкиот предел Скопска Црна Гора	227-233

БАЛЕТСКАТА ЕДУКАЦИЈА ВО ШТИП

Куса историја на балетската уметност

Балетот како една од базичните изведувачки односно сценски уметности, периодот на конституирање го поврзува со дејноста на француските и англиските уметници во периодот на ренесансата. Првите претстави именувани *балет* - Франција и *маска* - Англија имале синкретичен карактер. Дефинираната структура т.е. формата со експлицитно кинестетичка содржина била формулирана по повеќе од еден век подоцна. Датумот 2 март 1717 год., на кој била прикажана претставата „Љубовните авантури на Венера и Марс“ се смета за раѓање на модерната балетска уметност прочистена од дополнителни, изразни системи. Кореографијата ја поставил Џон Вивер [John Weaver] при што за реализација на претставата користел пантомима, танц и различен тип на кодирана гестикација. Еволуирањето на овој сценски облик и особено формулацијата на балетската лексика се одвивало во тек на следните столетија. За разлика од другите театарски медиуми, балетската претстава со зачуван текст односно со фиксирана кореографија датира од деветнаесетиот век. За една од првите во целост зачувани односно петрифицирани претстави се смета балетот „Силфида“ изведен на 12.03. 1832 г., на музика Жан Шнејцхофер, сценарио Адолф Нури во кореографија на Филип Талјони. Дефинирањето на систем поточно методологија за изучување на балетскиот јазик - танцовата „граматика“ своја завршница добила подоцна во тек на деветнаесетиот век (Данска, Франција) и првата половина на XX век (Русија) кога се формираат и стилските карактеристики најчесто конектирани со одредена национална детерминација.

Балетот во Македонија

Темата на овој текст ексклузивно ја третира балетската уметност имплицитно балетската едукација. Овој вовед и дадената генеза има за цел да го потенцира сложениот и долготраен процес на структурирање на оваа уметничка гранка и особено потребните услови за нејзино соодветно и успешно функционирање за кое како основна претпоставка се поставува квалитетната едукација. Еден од најзначајните руски педагози Јуриј Мјачин

кој беше ангажиран во подигнување на и оформување на квалитетен кадар во Скопје, истакнува „Школата на класичниот балет - претставува систем на умствена и физичка едукација, која како задача поставува совршено владеење со танцовата техника и искористување на таа техника во реализација уметнички балетски цели.“ (МЕачин, 2003:133).

За разлика од првите претстави во европските центри, Македонија значително подоцна ја прошири театарската дејност со музичко-сценски жанрови. Првиот контакт со балетската уметност на ова тло се извршува преку настапите на руските балетски уметници кои имале свои гостувања . Од друга страна првата форма на балетска едукација се воспоставува преку приватното училиште на Соња Михолјик-Цветичанин, кое започнало со работа во 1938 год. во Скопје. Иако училиштето било во доменот на дополнителни, слободни активности, без претензии да оствари професионална сценска дејност, овој пионерски чекор е од исклучително значење за подоцнежниот период. Дело на воспитаниците на студиото подоцна се прелеале во пионерскиот дом „Карпош“ од каде се регрутирале првите професионални балетски играчи. Официјалниот датум на формирање односно отпочнување на балетската уметност во Македонија е 27 јануари 1949 год. кога избран дел учениците на пионерскиот дом засилени со кадар превземен од Белград за оваа изведба, го исполниле балетскиот фрагмент „Валпургиска ноќ“ во операта „Фауст“. Поради потребите на оперската сцена, едновремено и паралелно се пристапило кон танцова обука. Истата година се формирало студио кое дејствувало при МНТ² , за подоцна да се издвои како самостојна образовна единица. Во учебната 1951/52 год. овој сегмент е дополнет и со средно балетско училиште со што се комплетира едукативниот процес. Иако со задоцнување во однос на светските текови, скромните почетоци отворија пат за понатамошен успешен развој. Во формирањето на овој ланец на институции од образованието и културата учествуваа голем број на уметници, педагози, културни работници што ја илустрира сложеноста на востановување и продукција од овој вид.

Години на балетско образование во Штип

Историчарите на играта и особено проучувачите на македонскиот балет без исклучок се фокусирани на следење/фиксирање/оценување на

¹⁾ Јелена Полјакова има свој балетски настап во Скопје во 1923 год. Нина Кирсанова гостува во 1935 и 1939, на вториот настап заедно со Анатолиј Жуковски итн.

²⁾ Наставата во првото балетско студио ја воделе Ѓорѓи Македонски, Анализе Асман и Рела Визнер

дејноста на ансамблот на МНТ-МОБ и работата на балетското училиште а подоцна и музичко-балетскиот училишен центар „Илија Николовски-Луј“³

Во анализите сосем е изоставен фактот дека речиси едновременно со балетската едукација во главниот град и во Штип отпочнува настава по класичен балет во рамки на музичкото училиште. Овој проект секако е идеја на раководниот кадар на училиштето и се развива поскромно, без особена поддршка и помош од републичките секретаријати (пандан на денешните министерства), но со многу ентузијазам. Иницијатор на ваквиот потег бил истакнатиот културен деец и можеби најзначајната личност која делувала на полето на музичката уметност во Штип и пошироко, Сергеј Михајлов. Фактот што едновременно во два македонски града, од кои едниот е главниот, т.е. насителот/огледалото на националната култура отпочнува да се формира балетско образование говори за високото културно ниво и климата која владеела во нив. МНТ била централна институција каде што државните органи најдиректно влијаеле врз креирањето на уметничкиот развој во новоформирираниот општествен поредок. За разлика од строго проектираниот развој на балетот во Скопје, штипскиот пример говори за визионерството и обидот за збогатување на делувањето на школата. Таа во овој период ја дисперзира дејноста преку делување на оркестри и камерни состави, но едновременно воведува и насоки за пеење и балет.

Можеби причините може да се лоцираат во случувањата кои биле претходница. Самиот Михајлов во своите мемоари ја поставува дилемата „При отворање на музичката школа се постави прашањето: дане е претерано за наши услови и за нашиот менталитет, отворање на почетна, но сепак уметничка институција?“ (Архив на град Штип/фонд Сергеј Михајлов). Поставеното прашање се однесува на основање на музичко училиште, но балетското образование во конзервативните, традиционални средини (иако отворено подоцна) би предизвикало поголема и побурна реакција. И покрај дилемите наставата отпочнала и тоа воопшто не резултирало со револт и негативен однос. Тоа можеби може да се толкува со условите кои биле претходно создадени, сепак Штип имал богат културен живот пред војната со мноштво настани. Авторот Митевски во својата книга „Музичкиот живот во Штип помеѓу двете светски војни“ забележува

³⁾ Покрај основното и средното балетско училиште во Скопје, во моментот активно дејствува и друго балетско училиште во Гевгелија кое е дел од музичкото.

„Датум за паметење: на 29 август 1925 година во Штип е изведена првата опера во Македонија, делото на Руѓеро Леонкавало - Паљачи“ (Митевски, 1995:59). Односот на штипјани кон мизичкото, вклучително и балетското образование бил исклучително позитивен. Може да констатираме постоење на неколку конкретни предуслови за тоа. Задржувајќи се на аспектот на балетската едукација истата ја поврзуваме со изведбата на оперските претстави кои со многу ентузијазам се организирале во дваесетите и триесетите години на XX век во Штип. Оперската уметност нужно се поврзува со танцово-сценска дејност.⁴

Иако во прикажаните опери, танцовиот сегмент не можеме да го оквалификуваме како балет, сепак публиката во овие претстави следела сценски движења/танци. Овие форми го насочиле вкусот на гледачот, едновременно создавајќи подлога за идна професионализација на овој сегмент. Втор и не помалку значаен предуслов било музичкото образование со основните музички насоки, настапите и концертите. Конечно виновник во најпозитивна смисла бил самиот Сергеј Михалов. Тој ја иницирал и реализирал оваа идеја, која сама по себе е мошне смела со оглед дека се работи за специфичен израз и начин на обука, аналогно изискува адекватни услови за одвивање на наставата.

Балетската обука започнала во 1952 год., само три години подоцна од формирањето на балетското студио во МНТ. „Педагошката работа е тесно поврзана со репертоарот на театрите. Тој иницира потреба од прецизна методика за изучување на класичен танц и постигнување совршенство во изведувачката техника“ (Шелков, 1976:3) Сложеноста на воведување балетска настава во услови кога изостанува секаков професионален опфат и ангажман на кадар кој би имал барем некакви базични познавања (балетските педагози во минатото без исклучок биле пензионирани играчи) однапред ја проблематизирало идејата. Горенаведениот цитат ги расветлува основните аспекти кои се неопходни за реализација на квалитетен наставен процес од кој се очекуваат позитивни резултати односно некаква имплементација/примена на стекнатите вештини што се поставува како втора дилема во однос на опстојливоста на идејата. Во својство на балетски педагог била поканета балерината Ирена Молнар од

4) Првата балетска изведба во Скопје беше дел од оперска претстава. Првиот директор на Операта Тодор Скаловски ја истакна поврзаноста и потребата од постоење на двата уметнички рода „Со создавањето на Операта моравме да мислиме и на создавање на балетски ансамбл...“ (Скаловски, 1985:111)

Војводина.⁵

Чекорот бил мошне прагматичен со оглед на минорните искуства во организирање на овој вид на настава на територија на Македонија. Со ваквиот чекор се избегнале можните несакани импликации во наставата од страна на нестручен кадар. Скудните податоци и големиот временски вакум не го намалуваат значењето на овој подфат. Наставата се одвивале само две години од 1952-1954 год. Михајлов во своите мемоари пишува „ Резултатот беше изненадувачки“ (Архив на град Штип/фонд Сергеј Михајлов). Стручната балетска јавност ќе го постави прашањето за валидноста на оценката на Михајлов со оглед дека тој немал професионални познавања од оваа област односно капацитетот да валоризира еден мошне специфичен наставен процес. Но дури и оценката која ја дал да не се совпаѓа со стручното мислење денес, мора да потцртаме дека се работи за години на создавање на овој вид на уметничка дејност, односно за периодот на раните 50-сети години. Двегодишниот период (во стандардната обука од осум години) е оној можеби најсложен процес на усвојување на основата и прилагодување кон нормите на класичната естетика. Како и да е потребен е стручен ангажман, но и пожртвувана работа за подготовка на учениците за првите настапи кои се споменуваат. Молнар веројатно како и многумина во овој повоен период работеле со многу ентузијазам и посветеност. Пионерите на балетското образование во Македонија се сеќаваат на незанемарливите проблеми кои ги следеле, немањето основни услови за работа, недостигот на стручен кадар, како и литература, ограничените можности за размена на искуства итн. Елементарното непостоење на наставни програми им задавало на педагозите дополнителна работа и мноштво проблеми. Сепак резултатите на балетската школа во Скопје и одделот во Штип се впечатливи. Ваганова напишала „ Во моето учење многумина кој добро го познаваат, препознаваат придвижување, прогрес. Тоа е така. Погледнете го животот, се се движи оди напред, така е и со мојот систем на образование“ (Ваганова, 1977:11). Разгледувајќи ги фотографиите кои дошле до нас од првите години на македонскиот

⁵) Мошне е тешко да се пронајдат било какви податоци за оваа балерина, со оглед на фактот дека Балетот во Нови Сад својата прва програма ја изведува во сезоната 1950/51 и во списокот на изведувачи до 1952 не го пронаоѓаме името на оваа балерина. Потрагата по информација преку Музејот на Театарска уметност на Србија и Музејот на театарска уметност на Војводина исто така не даде никакви резултати. Бидејќи самиот Михајлов кој ја ангажирал Молнар ги дава податоците за неа, претпоставуваме дека таа добила балетска едукација во Унгарија и веројатно таму и делувала како танчер.

балет можни се методски забелешки и корекции, но земајќи го предвид времето, условите и активностите мораме достоино да ги вреднуваме постигнувањата во овој домен. Балетската наобразба во Македонија која се потпира во најголем дел на системот на балетска едукација дефиниран од Ваганова односно врз руската исполнителска школа во тек на изминатите шеесет години се усовршувал, методски дефинирал и профилирал, поради што компарирањето на актуелното ниво со почетоците е непотребно, и според многумина неумесно. Меѓутоа она што сепак фасцинира следено и од аспект на современото балетско образование се добиените резултати и времетраењето на подготовките. Досега е неистражен феноменот на подготовка на големи балетски дела⁶ со ученици кои штотуку ја започнале својата обука. Во денешни услови обидот за подготовка на целовечерна претстава со ученици кои се дел од балетската едукација само две години, само по себе е осудено на неуспех. Молнар за двегодишната обука успеала да постигне ниво каде учениците ќе бидат подготвени сценски да настапуваат. По забележителниот почетен период, Ирена Молнар од лични причини се повлекува, односно заминува од Штип. Ваквиот развој на настаните го доведува во прашање понатамошното функционирање на одделот. Активностите продолжиле во форма на училишни секции, но со намален квалитет и постепено овој сегмент замрел. Самиот Михајлов по ова прашање ќе забележи „Запоставена е една прекрасна уметност, тоа е балетот. Обидот да се изведуваат некакви квази-балетски точки не можеме да го сметаме за балет, но сепак е освежување на школските настапи“ (Архив на град Штип/фонд Сергеј Михајлов).

Иницијативата за формирање на балетски отсек при музичкото училиште бил мошне сериозен и значаен потег. Конституирањето на овој вид едукација за која била задолжена балерината Ирена Молнар резултирало со осмислен и сериозен наставен процес. Годините на делување поради краткотрајноста, но и поминатиот период се прекриени со заборава. Сепак, доколку настаните би се развивале во поинаква насока, доколку Молнар би продолжила да работи, можеби проширувајќи ја дејноста со уште неколку педагози, веројатно Штип би можел да постане втор центар на балетска едукација, паралелен на Скопје. Тоа би предизвикало отворање на прашањето и можноста за танцова продукција итн. Оттогаш до денес не се забележува ниту еден обид за востановување,

⁶) Балетот „Бахчисарајска фонтана“ е прикажан на 27.1.1949 год каде главната улога ја извела петнаесетгодишната Натка Пенушлиска. Следеле „Франческа да Ремини“ и „Болеро“ 23.5. 1951 год, „Половетски логор“, „Втора рапсодија“ и „Валпургиска ноќ“ 3.12.1952 год итн.

обновување на првите години на балетска едукација. Сепак значајно е да се одбележи фактот дека во првите повоени години на формирање на националната култура, Штип како град отворил можност за балетска едукација независно од активностите кои се одвивале во Македонскиот народен театар во Скопје. Но како и несреќната судбина на првите оперски изведби во Штип, прашањето на континуитет бил пресуден фактор за згаснување на отпочнатите активности.

Користена литература

- Архив на град Штип, фонд на Сергеј Михајлов
Амиргамзаева О.А, Усова Н. О. 2002. *Саме знамените мастера балета Руси*, Москва:ВЕЧЕ
Au Susan. 1988. *Ballet and modern dance*, London:Thames & Hudson Ltd.
Vaganova Agrapina. 1977. *Osnovi klasičnog baleta*, Beograd:Sportska knjiga
Жабева-Папазова Јулијана. 2004. *Историјата на македонската пијанистичка уметност 1900-2002*. Графопоинт: Велес
Здравкова-Цепароска, Соња. 2006. *Историја и теорија на танцовата уметност*, Скопје: МИ-АН
МЃчин жури‘.2003. *Сон и Ѓвк балета*. Санкт- Петербург:МЃчин жури‘
Митевски Димитар.1995. *Музичкиот живот во Штип меѓу двете светски војни*. Штип:Глобус
Прилепчански Венко. 1977. *30 години музичко училиште во Штип*, Штип: Музичко училиште
Скаловски Годор во *Македонски народен театар 1945-1985*, Ристо Стефановски гл. уредник, Скопје:МНТ, стр. 109-111
Шелков В. 1976. *Школа класического танца*. В. КастраницаЃ, Москва: Искусство
CD-гом: Театарот на македонска почва, Скопје:ФДУ. 2001

Интернет извори:

<http://www.mactheatre.edu.mk/> (10-18.12.2012)

<http://www.pmv.org.rs> (10.12.2012)

<http://www.mpus.org.rs/mpus/index.php> (13.12.2012)